

Prologus Galeatus,

horum apoteosim. Alia merè Ludicra, uti ludus Trojanus in oblectamen populi. Ad, si tanti est, Tertullian. de spectacul. Cassiodor. lib. 3. Epist. 51. Uvolfgang. Lazium, tot. lib. 10. de Rom. republ. Panvin. de Ludis Circensib. ubi singularia luculenter describit Joann. Argolus, expressa pompà ab utroque. Ne lector vespis discedat, illam ex Dionysio Halicarnassèo, lib. 7. Rom. Antiq. à cap. 39. volupè excerptam, ac præ oculis ponam.

3. Pompa ergo (Sacraque, ex quibus licet estimare reliqua) ita disposita. Priusquam spectaculum committeretur, viri potestate ac dignitate præstantes, pompam ducebant cum Dijs, seu imaginibus, à Capitolio per forum in Circum Maximum: in quo apparatu primari erant eorum filij, pubertati proximi, qui jam per ætatem possent interesse, equis vecti, quorum patres erant Equites Romani. Cæteri pedites (distincti per alas & centurias, classiumque ordines) ibant, quasi ludum litterarium peterent; ut appareret peregrinis futura juvenus urbana, quam esset elegans & formà & numero. Hos sequebantur bigarii & quadrigarii ad cursum, singulariumque equorum agitantes; post quos athleta graviorum, leviorumque certaminum, nudi cætera, pudenda tantum tecti subligaribus campestribus. Hos sequebantur Saltatores & illorum chorus bifariam divisus, virorum scilicet, imberbium & puerorum; post quos tibicines instantes antiqui moris breves tibias, citharistæque plectentes lyras septem fidium, eburneas. Saltatorum habitus, erat tunica punicea, balteis æreis adstricta, gladijs dependentibus; gestabant etiam breves lanceas fœminæ, viri verò æreas simul galeas, cristis pinnatis insignes. Quemque chororum præcedebat choragus, ut formulas saltationis indicaret & primus duceret: alter militares ac concitatos præcinens modulò, rhythmis plerumque proceleumaticis: hoc est, saltatione armata, vocatà Pyrrhica. Post saltatores armatos in pompa incedebant Satyri saltatores, quorum habitus Silenos representabat: erant enim hirsutè tunicæ amicuque conferta ex omnium florum genere, mira & delectabili varietate. Aliorum verò Satyrorum habitus hircinis tergoribus erant amicu campestris, & in vertice setæ horrentes, aliaque ad vivum similia, quibus à præfatis sæculis delectabantur Romani. Ichonographiam Circi & cunctorum ordinem in pompa, videris apud Panvin. loc. cit. & Pamel. in Tertull. lib. de spectacul.

Pompa ludorum.

Saltatio Pyrrhica.

Satyrorum habitus.

4. Post hos choros transibat agmen citharædorum & tibicinum; quos sequebantur acerraphori, in thuribus aureis & argenteis, tam sacris, quam profanis, diversis incensis aromatibus suffitum facientes. Extremum agmen claudebant Simulacrorum ba uli, Deorum utentes habitibus: nec solum Jovis, Junonis, Minervæ, aliorumque inter duodecim Majores nominatorum; sed antiquorum etiam, quorum illi duodecim sunt progenies: Saturni, scilicet, Themidis, Latonæ, Parcarum, Memoriar, Proserpinæ, Nympharum, Musarum, Horarum, Gratiarum, Liberi & Liberæ: semideorumque, quorum animæ post mortem inter coelites relatæ, pari cum his honore colebantur; uti Hercules, Esculapij, Helene, Castorum, Panos & aliorum hujus furfuris. Peractà pompà continuo sacrificabant Coss. sacerdotisque, quibus fas erat, assistentibus victimarijs, more Græcorum: lotis enim manibus, & lustratis aquâ pura victimis, molaque consperitis eorum capitibus, votisque nuncupatis, ministros eas mactare jubebant: horum alij stantem etiam hostiam veste feriebant inter tempora, alij cadentem cultris excipiebant, mox directo tergore, concidebant membratim, delibataque ex singulis extis, alijque membris primitias, farre obvolutas in canistris offerebant sacrificantibus: qui quidem aris impositas succendebant, & vinum affundebant insuper. Ita singula factitari inter Græcos sacrificantes, refert Homerus, iterat Halicarnassæus. Post pompam & sacrificium Coss. simul epulabantur, & post manuum lotionem, dimisso mantili, seu mappa, quibus absterge, spectaculum incipiebant: de quo fusè, 1. Januar. n. 3.

Dij Majores.

Ordo & ritus sacrificij Romani.

5. Primum erat certamen quadrigarum, bigarum (Panvinus addit etiam trigarum) & singularium equorum cursus, sicut olim in Olympia: in quo spectaculo valde alliciebant animum & desultorij equi & equites desultores, in ipso cursu impetè & velocissimè, de equo in equum desilientes, aliquando in quaternos, aliquando in senos, ut notat Florus lib. 3. cap. 3. & Hom. 15. Iliad. à v. 664. quasi hujusmodi corporis in cursu habilitas, Græcorum communis, vel inter illos non infrequens.

Equi desultorij, & desultores equites.

Ut vir equis desultorij uti bene sciens, Quatuor impellens agit, semper saliens, Aliquando in alium alternat; illi autem volant.

Homer.

Plura hic congerit Joann. Spondan. ex Livio & Eustachio. Just. Lips. lib. 3. de Milit. Rom. dialog. 8. Coel. Rhodigin. lib. 21. cap.

& totius operis argumentum.

30. Cicer. pro Murena, Marc. Varro in Fabul. Menipp. & lib. 2. de Re rustic. cap. 7. Propert. lib. 4. Eleg. 2. v. 36. unde Ludi Desultorij in honorem Castorum, de quibus, 15. Jul. n. 10. Sub Heniocho natos hac gaudere agilitate, asserit Manil. d. lib. 5. à v. 85.

Manil. Necnon alterno Desultor Sidere dorso, Quadrupedum, & stabilis poterit desigere plantas, Per quos vadit equos, ludet per terga volantum.

Vide Cassiodorum, 3. Variar. 51. Equi industrij, edoctique erant, ne desultor insiliens caderet. Mira dicentis, ex Paulan. cap. 190. de Equa Phidolæ, in Isag. Novembr. n. 22.

6. Finito certamine equestri, desilientes in pedes, cursu certabant in stadio. Post Athletæ, Cursores, Luctatores, & Pugiles, ludus Trojanus (Hispanicè, Canis vel Torneo) Venatio, seu agitatio ferarum, & hominum cum eis crudele certamen. Ad Argolum in Panvinij Circensib. Halicarnass. d. addit, inter certamina de Republica præclare meritos coronari; voceque præconis, ex Græcorum more, laudari, ostensis ludorum spectatoribus, spolijs de hoste relatjs; ac collectis suffragijs in Theatro pro qualitate honorum in coronas & statuas. Joseph.

Premia vitæ.

Quibus gladius ligatus vel pectus?

Arma dicata.

Que palma victoribus?

Circus Maximus.

capax CL. millium: spectatorum; ut ait Halicarnass. lib. 3. cap. 56. Ampliavit Jul. Cæsar, ad CCCLX. hominum millia; uti refert Plin. lib. 36. cap. 15. Ornamenta plurima habebat: & inter metas ad cursum, quas signabant utrinde Ova Castorum, erat Ara & Columna, supra quam Victoriæ imago cum palma. Alia Ara & columna cum statua Genij Pop. Romani: deinde Ara & columna in qua Romæ simulacrum, & simul Ara & columna cum Fortunæ effigie. Etiam in tramite statua Neptuni Equestris Magnæ Matris cum sistro, sedentis super leonem; & Aræ Deorum Magnorum, Valentium & Potentium, cum aede Solis, seu Phœbi. In medio metæ erat Solis Obeliscus, in ejus apicè globulus pyropi lucebat, ad Solis radios flammantis. Cuncta recolat Tertullian. de spectacul. congeritque Panvin. loc. cit. cap. 17. Alij post addiderunt in Circo Maximo pugnas navales, seu Naumachias. Idem lib. 2. cap. 11. Sueton. in Cæsar. cap. 39. in August. 43. in Nerone. 12. & 28. & in Domitian. cap. 4. Senec. Epist. 71. Plin. lib. 16. à cap. 39. Dio lib. 43. & 44. Appian. lib. 2. de Bell. civil. Ex Poetis, Statius lib. 4. Silvar. 4. à v. 4. & Martial. spectaculor. Epigr. 24. & 28. Hæc sint dicta, tanquam Sacrificijs & Spectaculis communia, quæ singularia proprijs dicemus in Dieb. sed notandum apud AA. aliquando Ferias signari nomine ludorum; non propriè, sed quia in illis ludere indulgentum. Ad Marlian. Topograph. Rom. cap. 30. & in Epitom. lib. 3. cap. 6.

Ejus ornamenta, & statua.

Obeliscus Solis.

Naumachia.

Feria nomine ludorum.

§. VI.

De Diebus Triumphalibus.

Quoniam sæpe occurrunt in Ephemerid. triumphus Ducum Rom. operæ pretium erit, aliqua de Triumphis prælibare. Erat igitur Triumphus Minor & Major: hic dicebatur propriè Triumphus; ille Ovatio; vel ab Ove victimâ, cum taurus destinaretur triumpho; vel à voce plausus Obe, vel Oyah. Halicarn. Differt (ait, lib. 5. cap. 37.) hic triumphus ab altero, quod in Ovatione Dux non curru, sed pedibus in Urbem præcedit pompam militum: deinde pro intertexta auro trabea, induitur togâ prætextâ; qui quotidianus est cultus Prætorum, atque Coss. nec scæptum gestabat, ut triumphantes, sed tantum lauream. In cæteris nullo discrimine. Plutarch. in Marcell. & Alex. ab Alex. 6.

Quid Ovatio?

Prologus Galeatus,

6. cap. 17. suffragantur : adduntque , Ovan-
tem aliquando equo vectum. Myrteam tan-
tum concedit coronam, Aul. Gell. 5. cap. 6.
Meminit Sext. Pompejus, lib. 13. Sueton.
in Neron. 25. & Plin. lib. 15. cap. 29. addit
& lauream : sicut Sueton. in Tiber. cap. 9.
Ovans & curru in Urbem vectus est. Cætera
ex dicendis, quæ acervavi ex Buleng. Tom.
2. *System. Blond. Rom. Triumph.* Panvin. de
Triumph. Plutarch. *Vit. Illustr.* Halicarn. 5.
cap. 35. Valer. Maxim. 2. à cap. 3. Joseph.
de Bell. lib. 7. cap. 24. Rosin. 10. cap. 29.
& hic Dempster.

Quid tri-
umphus?

2 Triumphus inter cunctos S. P. Q. R.
honores, fuit maximus. Triumphus dictus
à voce Græc. *Thriambo*, eò quod sæpe ire-
raretur à populo. Ovid. 2. de Art. v. 1. &
Horat. lib. 4. *Carm. Od. 2. à v. 49.* succinit:

*Teque dum procedis, Jo triumphe,
Non semel dicemus: Jo triumphe,
Civitas omnis, dabimusque Divis
Thura benignis.*

Hujus functionis pompam, sumptam à Græ-
cis, autumat Plinius, lib. 7. cap. 56. Unde
Athenienses, ut in *Alcibiad.* refert Plutarch.
dum summi Duces, strategæ, rebus feliciter
gestis, Urbem ingrediebantur, non modò
excipiebant, magistratibus & cunctis ordi-
nibus obvijs; sed etiam Deorum imagines
secum producebant, diemque Victoriæ in
Fastis studiosè signabant. Argivi Ducem Su-
premum exercitumque victorem recipiebant
in *Charadro* (nobili loco extra Ur-
bem) ibique de militaribus donis, quæ cui-
que pro virtute debebantur, optimatum
consilio ac consensu, decernebant. Apud
Romanos, etsi Romulus primus trium-
phavit; pompam tamen triumphæ Tarqui-
nus Priscus invenit. Quare insigni aliqua
victoriâ partâ, ac rebus, triumpho dignis
juxta leges, à Duce perfectis; eum Impera-
torem salutabat exercitus, illeque laureatos
fascies in Urbem per cursores mittebat.

Romanorum
victoria

Deinde si incolumi exercitu, ac pacatâ pro-
vinciâ revertebatur; extra Urbem ei pro
mansione in Campo Martio ædes signaban-
tur Minervæ, ut inde partis ex jure petere
triumphum, expositis causis per internun-
cios. Si honore dignus, primò à Senatu,
deinde à populo confirmabatur Imperato-
ris nomen, diesque signabatur, quo possit
in Urbem ingredi triumphans. Tunc ille
triumphali habitu amictus, laureâ corona-
tus, laurumque dextrâ tenens (quæ post
triumphum seri solebat, ut ait Plin. lib. 15.
cap. 30.) convocatis militibus, privatim-
que laudatis, pecuniam, armillas, torques,
hastas puras (id est, sine ferro) egregiè cla-

boratas, & sæpe inauratas, coronas aureas
& argenteas (expresso in his nomine, & à *Pompa &*
militæ præclare gestis) distribuere munifi-
cus. Curram his peractis Imperator conf-
cendebat; ante cujus curram Signum Her-
culis, seu imago præibat (videnda causa,
§. 8. n. 14.) ut ait Alcon. Pedan. 3. *Act.*
Cicer. in Verr. Interea candidis vestibus ami-
ctus ad spectaculum triumphæ, sese in ta-
bulatis populus præparabat, dispositis per
Urbem crateribus, vino plenis, mensisque
dapibus varijs: cujus quidem obsequium
triumphantes pendebant, congiarium po-
pulo concedentes, insuperque expensas in
spectacula publica.

3 Viæ tunc Urbis, templaque pervia,
vaporibus repleta suavissimis: primumque
Senatus obvius triumphaturo, usque in
portam Capenam (quæ *Triumphalis* dice-
batur) præibat *Via Sacra*, in Capitolium.
Post Senatum tibicines & tubicines, clasi-
cum resonantes, ferris etiam redimiti. Se-
quebantur currus referti tabulis eburneis
(in triumpho Scipionis devicto Antiocho,
supra mille eburneos dentes deportatos,
asserit Liv. lib. 7. sect. 14.) æreis, colossis,
signis, statuis, ligneis turribus, captarum
urbium, castellarum, montium, fluviorum,
paludum, mariumque simulacris, cum in-
scriptionibus rerum seriem exponentibus.
Ferebatur continuò aurum, argentum, æs
tam factum, quam infectum, Signa aurea
& argentea, vasa insignia, læticia, spolia-
que civitatum, vi captarum, coronæ aureæ,
& Urbium dona; quibus Imperator exer-
citus à fœderatis provincijs muneratus fue-
rat. In triumpho Cæsaris (referente Appian.
lib. 1. *Bell. Civil.*) coronæ octingentæ vi-
ginti duo supra bis mille, inductæ; & in cel-
lam Jovis collocatæ fuere. Lucullus in
triumpho de Mithridate, hujus simulacrum
aureum sex pedum, clypeumque lapillis
pretiosis refertum, inter alia insignia, mi-
randaque in Urbem intulit. Plutarch. in eo.
Pliniusque lib. 33. cap. 12. *Jam enim (infit)*
Magni Pompeij triumpho, reperimus translata
Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, ar-
genteam statuam. Post hæc falcati currus,
clypei que insignes, scuta, parmæ, cata-
pultæ, ballistæ & tormentorum omne ge-
nus, machinæque bellicæ in urbium ex-
pugnationem. Etiam pulcherrima & orna-
tissima gentium victarum arma, galeæ, tho-
races, ocreæ, pharetræ, frena, enses, sagittæ,
arcus, pila, & tela missilia. Post armorum
currus sequebantur, qui vasis argenteis nu-
missumata Nationum ferebant: alij crateras
& phialas aureas, argenteasque (ex depila-

Fercula
Pompe-

Statua Mi-
thridatis,
qualis?

& totius operis argumentum.

tis templis, etenim Romani fuere latro-
nes orbis) ac calices ornatisimos & pre-
tiosos.

Vitima.

4 Ducebantur simul obsides civitatum
tanquam pignora pacis: post captivi, cap-
tique equi & elephantæ, inter quos etiam
si aliqua bellua Romæ ignota (ut asruir
Vopisc. in *Aurelian.*) tigrides, alces, leones,
camelopardales, &c. Alij tibicines post hæc
etiam bellicum præcinentes juxta boves, qui
ab adolescentibus popis, succinctis in mu-
nus, auratis cornibus (de quo 1. *Januar. n. 19.*)
& ornati ferris, ducebantur. Boves seque-
bantur pueri, dicti Camilli, pateras portan-
tes in sacrificij munia. Nectebant pompæ
ordinem captorum Regum, Ducumve cur-
rus arma & diademata, quæ super arma ve-
hebantur. Deinde ipsi Reges vel Duces
cum uxoribus, filijs, fratribus & sorori-
bus; sed Reges aureis catenis, ut Zenobia
contigit in triumpho Aureliani (Vopisc. d.)
& Artabaxæ Parthorum Regi, Alexandria,
triumphante M. Antonio, more Roma-
no, in gratiam Cleopatæ; quod ægerri-
mè tulit Roma, ut in *Anon.* inquit Plu-
tarch. Si verò Reges, Duces, aut illo-
rum afines aut cognati jam fato functi; il-
lorum imagines gestabantur in triumpho.
Imago Cleopatæ, veneno aspidum quæ
sibi mortem conscivit, ducta jussu Augu-
sti in triumpho post bellum Actiacum. Ita
Plutarch. d. Affirmat Appian. quò dudum,
in triumpho Cæsaris, Catonis, Scipionis &
Petreij imagines delatas. Similiter si ante
ingressum in Urbem Imperator obiret (uti
de Trajano refert Ælius Spartian. in *Adrian.*
& Alex. ab Alex. loc. cit.) minimè priva-
batur honore. *Cum triumphum (inquit) ei Se-*
natus, qui Trajano debitus erat, detulisset & re-
cusavit ipse, atque imaginem Trajani curru trium-
phali vexit, ut optimus Imperator ne post mor-
tem quidem, triumphæ amitteret dignitatem.

Vitæ Reges
aureis ca-
tenis.

Habitus
triumphan-

Trajanus
triumphan-

Habitus
triumphan-

Corona.

A seruo
portata.

cap. 1. cui placet, servam portasse trium-
phantis coronam, qui illum monebat respi-
cere à tergo, & meminisse hominem eadē;
qua de causa nola & flagrum in curru tri-
umphali suspensa erant. Intuitus insignis! Re-
colere debebat, qui ita incedebat gloriôsè,
in tantas post pompam posse incidere cala-
mitates; quòd vel flagris caderetur ut ser-
vus, vel capitis damnaretur ut noxius; ut
contigit Marc. Attilio Regulo. Quod inter
tot teria summè ridiculum; est minio linisse
faciem. An ut à cunctis, vel ut à nemine co-
gnosceretur? Ut cognosceretur præ cunctis;
quia color ille & Dijs & hominibus pro su-
mma dignitate; ut inquit Plin. lib. 33. cap. 7. &
Virgil. *Ecolg.* 10. v. 27. Gloriosa hujusmodi
tinctura apud Medos & Persas ex institutio-
ne Cyri. Xenoph. in *Padijs*, lib. 8. Alex. ab
Alex. lib. 1. cap. 20. & 6. cap. 6. ex Plin. lib. 24.
cap. 17. Juvenal. ubi dudum, totum trium-
phi apparatus describens, aptius de colore,
quàm de apparatu dixisset, v. 47.

Speculum
Fortune no-
la & fla-
grum.

Ludicra no-
ta facies mi-
nata.

Juvenal.

Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
Occisus hominum.

Etiam ne à maligno oculo ob tantam glo-
riam, qui plausus fascinaretur; secum por-
tabat bullam, in livorem efficax amuletum,
Fascinum Deus, currus triumphantium custos (ait
Plin. lib. 28. cap. 4.) *sub hoc pendens descendit*
(triumphantem) *medicus invidia. Similis medi-*
cina lingua, ut sit exorata à tergo Fortuna, glo-
rie carnifex. Vid. Tertull. *Apolog.* cap. 33. &
Rhodigin. lib. 3. cap. 7.

Fascinum in
curru.

Lictores.

6 Curram igitur Imperatoris, si Con-
sul, 12. si Prætor, 6. si Dictator, vel Augu-
stus, 24. lictores præcedebant, amicti habi-
tu purpureo, fascibus ac securibus laureatis;
ipsi quoque cingebant turbæ citharæodo-
rum, suo ordine psallentium, ac coronis
aureis: inter hos pueri, in aceris odorum
suffimenta portantes; inter quos exultabat
quidam festivè, deliri specie, qui incondi-
tis jocis ineptire videbatur, talari veste, ar-
millis auro splendentibus amictus, lascivâ
gesticulatione ad ineptias usque cachinnos
ciens, insultansque victis, in triumphum
ductis. Præter Manducum procedebant
duo, larvam anus ebræ præferentes, dicti
Citeria & Petreia, de quibus Fest. Pompe-
jus, lib. 14. Inolevit quoque, portare in pom-
pa decrepitem senem, bullâ puerili orna-
tum, plebis ludibrium; eò quòd Romulus
in triumpho de Vejentibus, Ducem senio
confectum in ostentatione captivum duxe-
rit. Ergo in feria.

Larvæ &
imagines
in visum.

7 Sæpe triumphans haud solus veheba-
tur in curru; etiam solus equorum habenas

Prologus Galeatus,

teneret: equidem ingenui pueri, impubesque puellae triumphantem committabantur. Juxta curram Scribae ac ministri, comites expeditionis, in veste candida & equis phaleratis: ceterorum equitabat nemo, sed tantum laureati sequebantur. Post curram, scutiferi, mox legati & tribuni, deinde exercitus omnis sequebatur, in legiones, cohortes, centurias & manipulos distributus, & lauro redimitus; ex quo alij laudes Ducis resonabant, alij salibus perfringebant. Sueton. in *Caes.* cap. 49. & Gell. *lib. 15. cap. 4.* Cum ita esset disposita triumphi forma, per forum Romanum omnes in Capitolium ascendebant; ubi Coss. Magistratus & cunctus Senatus triumphantem expectabat: qui quidem inchoare sacrificia, laevum omen habebat; ni ei prius nunciaretur nex Ducis exercitus victi, aliorumque Principum (quos in carcerem trudi, & occidi iusserat in foro Rom.) ex illis, qui manibus post terga revinctis, servati fuerant ad triumphum. Illustre prorsus Romanorum facinus! Nece cognita, tauros in pompa ductos, Jovi Opt. Max. immolabat, coronamque in ejus sinum deponere plaudens triumpho datam pacem; ut asserit Polybius, *lib. 12. cap. 14.*

8 Exin in Capitolij porticu caena (ad quam Coss. invitati non adibant, nequis superior triumphante videretur: igitur primo Consuli debebatur locus primus: nolebatque honorem Rempublicam honoranti, praeripere) lauta, magnifica sumptu maximo. Athen. *lib. 4. cap. 15-- lib. 5. cap. 15.* Possidon. *lib. 2. Histor. Sueton. in Caes.* cap. 38. in *Tiber.* cap. 20. *Plin. lib. 9. cap. 55. & lib. 14. cap. 15.* Durabat epulum usque in dubiam lucem, quo peracto (donariisque quibusdam dicatis) tibiis & fistulis, comitibus amicis, sine offensione cives in propriam reducebant domum; atque ita festivam triumphantis solennitatem rite finiebant. Ex tunc illi (& aliquando posteris) concedebantur maximae dignitatis honores: nimirum locus in Circo, ad ludorum spectaculum cum laurea & sella Curuli inter viros Consulares: sedere in veste triumphali, arcus marmorius, statua pedestris, vel equestris. Spolia cuncta mittebantur in aërium, ad aedem Saturni.

9 Triumphus etiam dicebantur *Navales*, concessi Ducibus, qui Classem hostilem superassent. Primus concessus C. Duilio, ut ait Tit. Liv. in *Epitom.* lib. 17. Flor. *lib. 2. cap. 2. Plin. lib. 34. cap. 5. & Valer. Max. lib. 3. cap. 6.* De his inquit Panvin. d. *In omnibus, terrestribus triumphis similes fuisse existimo; nisi*

quod victoris Ducis curram precederent navium & trireremium victarum simulacra: item curus rostris arpagonibus, remis, & ceteris maritimis instrumentis, eo bello capris, onusti. Idem Panciroll. *lib. 1. Titul. 57. contra Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6.* asserit, etiam in alijs triumphis illata rostra navium, & naves rostratas. Unde Plutarch. in *Lucull.* refert, ultra centum in triumpho ab illo indutas. *Rostrata naves* dicebantur, quia in proris effigies diversarum avium. *Collocabuntur in foro*, ait Plin. *lib. 16. cap. 4.* Unde oratio in foro habita, dicebatur *Pro Rostris*: Quintil. *Declamat. 340.* Cum prima, quae ex Antiatibus à Romanis capta, figuram haberent capitis avium; à rostris, dictae postea naves Rostratae, etsi leonis aut draconis formam haberent. Primus invenit Piseus, ut ait Plin. *lib. 7. cap. 56.* & ut noctu inter alias nosceretur navis Rostrata; unico tantum lumine gaudebat: Tit. Liv. *lib. 9. sect. 23.* Hoc totum praemisi, ut intelligatur, quod frequenter de aliquo dicitur in Fastis: *Navalem fecit.*

10 Restat exponendum, quid ibid. significet: *In monte Albano*; quod idem est, ac *Non in Urbe*, uti ceteri triumphi. Hoc fiebat, cum triumphum Senatus negasset, uti accidit M. Marcello, devictis Syracusis, & Caesari. Distat mons Albanus ab Urbe, XII. M. pass. Papyrius Maso (inquit Valer. Max. *lib. 3. cap. 6.*) cum bene gesta Republ. triumphum à Senatu non impetrasset; in Albano monte triumphandi & ipse initium fecit, & ceteris etiam exemplum praeiit: proque laurea corona cum alicui spectaculo interesset, myrtèa usus est. Idem Plin. *lib. 15. cap. 29.* Gloria triumphorum incepit à Romulo usque ad Vespasianum numerantur 320. triumphi. Orosius, *lib. 7. cap. 9.* Usque ad Belisarium, 350. Panciroll. ubi supr. Quod mirum profecto, proferam. Intra tot annos, totque triumphos, *Opima*, quae dicebantur *spolia*, ter tantum dicata: à Romulo de Acrone, à Cossio Cornelio, de Tolumnio; & à M. Marcello. de Viduinaro. Dicebantur *Spolia Opima*, quae Dux pop. Rom. hostium Duci detrahebat, quem singulari certamine superasset. Haec dicebantur tantum Jovi Feretrio, maculabaturque taurus. Ad Alex. ab Alex. *1. cap. 14.* Liv. *1. sect. 48.* Halicarn. *lib. 2. cap. 21.* Valer. Max. *lib. 3. cap. 2.* & Corn. Nep. *de Viris illustrib. cap. 2.* Modò in alia.

Ministri exercitus victor.

Coronam deponere triumphans in sinum Jovis.

Caena.

Honores triumphales.

Aerarium in aede Saturni.

Triumphus Navalis.

Quid Rostratae naves Rostratae?

Quid est, Facere Navalem?

Triumphus in Albano monte, quibus & quatuor?

Quae spolia Opima?

Jupiter Feretrio.

& totius operis argumentum.

§. VII.

De Diebus Lustralibus.

1 **H**Aud de statis lustrationibus loquendum, sed de conceptivis, etenim quoties aliquod prodigium apparebat (nunciabaturve, estò falso) industria Sacerdotum procuratio fiebat majoribus hostijs; uti identidem regerit Livius. Procuratio prodigiorum dicebatur supplicatio in Deorum placationem. Dæmonis arte (Numinis veri, vivique simiae) rara ac singularissima contingebant ostenta: & quasi à Dijs facta, Ethnici stultissimè credebant; ut constaret, quantum maligni spiritus prevalerent: ait August. 7. *CVI. cap. 24.* Singulis prodigiorum speciebus, specialia cogitarent sacrificia: ut specie Religionis, idolorum, glisceret cultus, atque Pontificum quaestus. Fingebant saepe imaginum lachrymas & voces, lapidibus pluisse, aliquando sanguine, aliquando lanà, Signa Deorum mota, aedium, turriumque culmina, portas, moeniaque de caelo tacta, bovem locutum, aut canem, mulæ partum, mures rosisse metallà, monstra apparuisse, mare projecisse. Sirenes, ignem spontè concepisse altaria, Deorumque lucos; angues eximiae magnitudinis visos humano sermone, exercitus in aère decertantes, duos Soles, tres Lunas, variaque meteora, & reliqua superstitionis deliria, cum ingenti telluris hiātu, & voragine caeca; de quibus abundè Julius Obsequens, *Textor. Officin. lib. 7. cap. 53.* metricèque Claudian. 1. in *Europ.* à v. 1. Sciendum, apud Ethnicos fuisse *Portenta*, *Ostenta* & *Monstra*: de quibus Festus Pompejus cum Frontone. ait: *Portenta*, quia indicant quid porò & quò tendant. *Ostenta*, quae tantummodò indicant. *Monstra*, quae praecipunt remedia. In ostento, raritas admirationem facit. In monstro, rectus ordo naturae pervertitur. In portento, differtur eventus; sed prodigium detrimentum significat. Idem Jul. Caesar Buelenger. de *Prodigijs*, cap. 1.

2 Si terra concussa, supplicatio in triduum decreta, & ex una familia viri, serijs redimiti, per cuncta pulvinaria (de quibus, num. 3.) praenuntibus Duumviris, supplicabant; sed nullum Numen invocabant, ne pejus fieret, si alius pro alio invocaretur. Gell. *lib. 2. cap. 28.* & Livius *lib. 4. sect. 61.* Si bos, canis, serpens, vel idolum locutum, voxve caelestis audita in monte Albano (qui erat nonnumquam theatrum harum fictio-

num) Senatus fiebat extra Curiam sub dios, quasi Senatorum gravedines, portentorum essent expiationes. Alex. ab Alex. *lib. 5. cap. 27.* Si partus semiferi, vel monstrosi, actutum in aquis suffocabantur; & à ternovenis virginibus munera Junoni Lucinae offerebantur, carmina per urbem praecinentibus. Jul. Obsequens, cap. 81. Gell. *lib. 9. cap. 4.* Cicer. 1. de *Divinat.* & Liv. usquequaque. Si aedes Deorum vidissent fulmine tactas, duos apparuisse Soles, in caelo faces, lapidibus pluisse; &c. illico *Novendialia* praeferebantur, lectisternia, ludii, feriae, & supplicationes circa universa delubra & pulvinaria; in qua pompa Senatores & Patricij, cum uxoribus & liberis, virginibusque Vestalibus, coronati propitiationem Numinum implorabant. Cicer. 2. de *Natur. Deor.* Plin. *lib. 2. cap. 25.* & Obsequens, d. *cap. 41. 43. 66. 72. 127. & 129.*

3 *Supplicatio* à Romanis dicebatur, quum ad pulvinaria confluebant, vel pro gratiarum actione, vel pro malo averruncando: tunc Dijs parabatur epulum. Dicta sunt hujusmodi sacra, *Pulvinaria* & *Lectisternia*; quia imagines Numinum, quibus fiebat supplicatio, illotunc collocabantur in lectulis, cum pulvinariis, quasi accubituræ. Prima lectisternia Jovi Vulcano & Minervæ instituta; quia his tributè fulminum ejectiones: Liv. 2. *sect. 27.* Decursu vero temporis primum lectisternium fiebat Jovi & Junoni; secundum, Neptuno & Minervæ; tertium, Marti & Veneri; quartum, Apollini & Dianæ; quintum Vulcano & Vestæ; sextum, Mercurio & Cereri; tuncque fasciculi verbenarum (ò majestas!) pro capitibus locabantur, quos dicebant *Pulvinaria*. Valer. Maxim. *lib. 2. cap. 3.* Cicer. 3. in *Catilin.* Fest. Pomp. *lib. 17.* & Vives in 3. *Civil.* cap. 17. Aliquando matronæ post supplicationem in Capitolio, Junoni faciebant in mari proximo, unde hausta aqua templum & imaginem irrorabant. Alex. ab Alex. quò supr.

4 Lustratio etiam fiebat, si bubo, vel lupus Capitolium, aut Cellam Jovis intrasset: quæ purgatio constabat tædis sulphureis, pulvere fordæ bovis, de quo 15. *April.* Si theatra loca publica, vel domus expiari congruebat; quisquilijs praefatis apponebant laurum, verbenam, & ova, victimas porcellos, ignem & aquam. Natal. Com. 1. *Mytholog.* cap. 14. Plin. *lib. 15. cap. 30.* & 25. *cap. 9.* Servius in illud, 12. *Aeneid. v. 119.* *Alij fontem, ignemque ferebant:* & Isac. Grang. in illud *Juvenal. Satyr. 6. v. 516.* *Nisi centum lustraverit ovis.* Totum à Grecis,

Expiationes eorum.

Novendialia.

Quid Supplicatio, Pulvinaria & Lectisternia?

Instrumenta lustrationum.